

Marcin Stępień

Politechnika Częstochowska
Wydział Zarządzania
Instytut Finansów, Bankowości i Rachunkowości
mstepien@wz.pcz.pl

ELEMENTY ZARZĄDZANIA CENAMI TRANSFEROWYMI W ASPEKCIE OBSZARÓW ZASTOSOWAŃ RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie: W opracowaniu za cel przyjęto poznanie i ocenę elementów zarządzania dokumentacją cen transferowych w aspekcie zależności występujących między zmieniającymi się przepisami prawa podatkowego oraz nowych obszarów zastosowań rachunkowości. Położono nacisk na rozpoznanie kluczowych obszarów zastosowania systemu rachunkowości w zidentyfikowaniu, zorganizowaniu, dostosowaniu i zarządzaniu dokumentacją w zakresie cen transferowych. Całość prezentowanych rozważań podzielono na dwie zasadnicze części. Pierwsza część opracowania eksponuje problematykę roli rachunkowości w procesie generowania informacji o określonych cechach jakościowych. Rozważania zaprezentowane w części drugiej charakteryzują obszary stosowania rachunkowości w kontekście konstrukcji cen transferowych i związanej z nimi dokumentacji. Zastosowanymi metodami badawczymi są studia literaturowe, analiza regulacji prawnych oraz analiza opisowa.

Słowa kluczowe: rachunkowość, ceny transferowe, sprawozdawczość.

JEL Classification: L21.

Wprowadzenie

Jednostki gospodarcze, prezentując osiągnięte wielkości ekonomiczne, realizują nadrzędną koncepcję rachunkowości, jaką jest prawdziwy i rzetelny obraz sytuacji majątkowo-finansowej. Pomiar, wycena i prezentacja operacji gospodarczych, stanowią jedno z podstawowych zadań rachunkowości. S. Skrzywan, definiując pojęcie rachunkowości, wskazał, iż jest ona szczególnym rodzajem jednostkowej ewidencji gospodarczej. Stanowi system ciągłego

w czasie ujmowania, grupowania, prezentowania i interpretowania wyrażanych w pieniądzu oraz bilansujących się ogólnych i szczegółowych danych liczbowych o działalności gospodarczej, a także sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej [Skrzywan, 1969, s. 5]. Według B. Micherdy, głównym celem rachunkowości jest pomiar wyników działalności jednostki gospodarczej, które warunkują pomnażanie kapitału. W związku z tym, rachunkowość jest uniwersalnym i elastycznym systemem informacyjno-kontrolnym odzwierciedlającym przebieg oraz rezultaty działalności jednostek gospodarczych [Micherda, 2004, s. 19].

Prawo podatkowe stanowi zbiór przepisów, tworzących system podatkowy. Jednostki gospodarcze, prezentując osiągnięte dochody w obszarze prawa podatkowego, czerpią z zasobów informacyjnych systemu rachunkowości. Zmiany prawa podatkowego, obowiązujące od stycznia 2017 r., dotyczą m.in. zmian w zakresie konstrukcji, identyfikacji, wyceny i prezentacji cen transferowych. Celem artykułu będzie identyfikacja i kwalifikacja obszarów oddziaływania regulacji prawa podatkowego na prawo bilansowe, jako jeden z nowych obszarów zastosowania rachunkowości. Zakres ujawnień w rachunkowości wydaje się zbieżny z ujawnieniami transakcji na gruncie prawa podatkowego. Uproszczenia dla mikro i małych przedsiębiorstw zawężają jednak istotnie zakres ujawnień, co nie wynika z regulacji prawa podatkowego. Problem badawczy jest aktualny i ważny z punktu kształtowania rachunkowości, która stanowiąc jeden z istotnych narzędzi zarządzania, bezpośrednio oddziałuje na zarządzanie przedsiębiorstwem. Metodami badawczymi zastosowanymi do realizacji celu są studia literaturowe, analiza regulacji prawnych i analiza opisowa.

1. Wymogi i uproszczenia sprawozdawczości finansowej

Podstawową cechą systemu informacyjnego rachunkowości jest zapewnienie jakości tworzonych informacji, bowiem potrzeby odbiorcy może zaspokoić jedynie informacja dobra jakościowo [Micherda, red., 2007, s. 20]. O jakości informacji tworzonych przez system rachunkowości decydują następujące cechy:

- przydatność,
- wierna prezentacja,
- porównywalność,
- sprawdzalność,
- terminowość,
- zrozumiałość [Założenia koncepcyjne..., 2016, s. 39].

Zrozumiałość informacji wiąże się z ich zrozumieniem przez odbiorcę, przy założeniu, że posiada on odpowiednią wiedzę umożliwiającą mu identyfikację treści, które niosą ze sobą przekazywane informacje. Przydatność informacji jest podstawowym kryterium uwzględnianym w tworzeniu sprawozdania finansowego. Przydatność informacji przejawia się jej wpływem na decyzje ekonomiczne podejmowane przez jej użytkowników. Dokładna prezentacja informacji tworzonych przez rachunkowość oznacza, iż odzwierciedlają one wiernie rzeczywistość gospodarczą. Porównywalność zakłada stosowanie ciągłości metodologicznej w ustalaniu i prezentowaniu w sprawozdaniach finansowych skutków podobnych zdarzeń gospodarczych [Jaruga, red. 2002; Świetła, 2008, s. 39-52; Ignatowski, 2014, s. 131-151; *Założenia koncepcyjne...*, 2016, s. 40-44].

Realizacji przyjętego celu rachunkowości, jakim jest tworzenie użytecznej informacji ekonomicznej, służą wypracowane przez wieki zasady, określane mianem nadrzędnych zasad rachunkowości [Nowak, 1998, s. 18; Krzywda, 1999; *Organizacja rachunkowości*, 1999, s. 81-84; Messner, 2001, s. 31]. Nie zostały one ujęte jako standard, czy dyrektywa. Można jednak z ich treści wyprowadzić zasady, które są powszechnie honorowane poprzez odwzorowanie ich treści w Ustawie o rachunkowości.

Nadrzędne zasady rachunkowości, wynikające z Ustawy o rachunkowości, pozwalają podporządkować prowadzenie rachunkowości jednolitej koncepcji tworzenia rzetelnej informacji ekonomicznej. Wpływają zarazem na możliwość odwzorowania obrazu jednostki gospodarczej w różnych obszarach zastosowania rachunkowości przedsiębiorstwa.

Ustawodawca, dokonując ostatnich zmian w zakresie polskiego prawa bilansowego, dążył m.in. do implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rocznych sprawozdań finansowych. Regulacje zawarte w dyrektywie 2013/34 umożliwiają państwowi członkowskim Unii Europejskiej wprowadzenie uproszczeń w zakresie kształtowania sprawozdawczości finansowej dla jednostek małych i mikro, określonych w art. 3 ust. 1 ww. dyrektywy.

Uproszczenia obejmują m.in.:

- możliwość sporządzania skróconego sprawozdania,
- zwolnienie ze sporządzania sprawozdania z działalności,
- zwolnienie z obowiązku sporządzania zestawienia zmian w kapitale własnym oraz rachunku przepływów pieniężnych [Ustawa, 2014].

Uproszczeń w zakresie przepisów w ostatnich latach wprowadzono co najmniej kilka, z których do najistotniejszych można zaliczyć:

- odstąpienie od przyjmowania jako zasady, że księgi rachunkowe prowadzi się w siedzibie jednostki,

- wprowadzenie możliwości niezamykania ksiąg rachunkowych za rok obrotowy, w którym działalność jednostki przez cały czas pozostawała zawieszona,
- możliwość zastosowania uproszczeń w dokumentowaniu zapisów księgowych.

Ustawodawca, wprowadzając uproszczenia do Ustawy o rachunkowości, stawia sobie za cel redukcję barier administracyjnych i zmniejszenie kosztów działalności gospodarczej. Wprowadzane uproszczenia nie idą jednak w parze z zakresem wymogów informacyjnych stawianych przed innymi obszarami sprawozdawczymi jednostek gospodarczych, opierającymi się na rozwiązaniach ewidencyjnych i sprawozdawczych w systemie rachunkowości. Uproszczenia dla mikro i małych podmiotów w zakresie ujawnień stoją w sprzeczności w zakresie ujawnień w systemie prawa podatkowego. Dysonans w zakresie identyfikacji i prezentacji ujawnień przenosi się na konieczność szczegółowego ujmowania operacji gospodarczych w systemie rachunkowości, by możliwym była realizacja wymogów ujawnień stawiana jednostkom przez system prawa podatkowego.

2. Dokumentacja cen transferowych jako obszar sprawozdawczy

Ceny transferowe (*transfer pricing*) są zagadnieniem związanym z obrotem dobrami i usługami pomiędzy podmiotami powiązanymi. Powiązania na gruncie regulacji podatków dochodowych są rozróżniane pomiędzy podatnikami powiązanymi kapitałowo, poprzez osoby zarządzające, czy powiązania rodzinne osób zarządzających kooperującymi ze sobą podmiotami gospodarczymi. Za ceny transferowe są uważane także ceny w transakcjach zawieranych z podmiotami mającymi swą siedzibę, zarząd lub miejsce zamieszkania w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową (tzw. raju podatkowym).

W aktach prawnych oraz literaturze przedmiotu można spotkać następujące definicje ceny transferowej (transakcyjnej):

- ceny transferowe są cenami, po których przedsiębiorstwo przekazuje towary oraz dobra niematerialne lub świadczy usługi powiązanym przedsiębiorstwom [www1],
- przez cenę transakcyjną rozumie się cenę przedmiotu transakcji zawieranej pomiędzy podmiotami powiązanymi w rozumieniu prawa podatkowego dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku dochodowego od osób prawnych oraz podatku od towarów i usług [Ustawa, 1997].

Od stycznia 2017 r. podatnikami zobowiązanymi do sporządzania dokumentacji w zakresie cen transferowych są podatnicy:

- 1) których przychody lub koszty, w rozumieniu przepisów o rachunkowości, ustalone na podstawie prowadzonych ksiąg rachunkowych przekroczyły w roku poprzedzającym rok podatkowy równowartość 2 000 000 euro, dokonujący transakcji z podmiotami powiązаныmi lub,
- 2) ujmujący w roku podatkowym w księgach rachunkowych inne zdarzenia, których warunki zostały ustalone (lub narzucone) z podmiotami lub,
- 3) dokonujący, bezpośrednio lub pośrednio, zapłaty należności na rzecz podmiotu mającego miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na terytorium lub w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową, wynikających z transakcji lub innego zdarzenia ujętego w księgach rachunkowych, jeżeli łączna kwota (lub jej równowartość) wynikająca z umowy lub rzeczywiście zapłacona w roku podatkowym łączna kwota wymagalnych w roku podatkowym świadczeń przekracza równowartość 20 000 euro lub,
- 4) zawierający z podmiotem mającym miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na terytorium lub w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową:
 - a) umowę spółki niebędącej osobą prawną, jeżeli łączna wartość wniesionych przez wspólników wkładów przekracza równowartość 20 000 euro lub,
 - b) umowę wspólnego przedsięwzięcia lub inną umowę o podobnym charakterze, w których wartość wspólnie realizowanego przedsięwzięcia określona w umowie, a w przypadku braku określenia w umowie tej wartości, przewidywana na dzień zawarcia umowy, przekracza równowartość 20 000 euro.

Podatnicy zobowiązani do sporządzenia dokumentacji podatkowej transakcji są obowiązani do jej sporządzenia również za rok podatkowy następujący po roku podatkowym, za który byli obowiązani sporządzić dokumentację podatkową [Ustawa, 2015].

Za transakcje lub inne zdarzenia, mające istotny wpływ na wysokość dochodu (straty), ustawodawca uznaje transakcje lub inne zdarzenia jednego rodzaju, których łączna wartość przekracza w roku podatkowym równowartość 50 000 euro, z tym że w przypadku podatników, których przychody w rozumieniu przepisów o rachunkowości, w roku poprzedzającym rok podatkowy przekroczyły równowartość:

- 1) 2 000 000 euro, lecz nie więcej niż równowartość 20 000 000 euro – za takie transakcje lub inne zdarzenia uznaje się transakcje lub inne zdarzenia jednego rodzaju, których wartość przekracza w roku podatkowym kwotę stanowiącą równowartość kwoty 50 000 euro powiększoną o 5 000 euro za każdy 1 000 000 euro przychodu powyżej 2 000 000 euro;
- 2) 20 000 000 euro, lecz nie więcej niż równowartość 100 000 000 euro – za takie transakcje lub inne zdarzenia uznaje się transakcje lub inne zdarzenia

jednego rodzaju, których wartość przekracza w roku podatkowym kwotę stanowiącą równowartość 140 000 euro powiększoną o 45 000 euro za każde 10 000 000 euro przychodu powyżej 20 000 000 euro;

- 3) 100 000 000 euro – za takie transakcje lub inne zdarzenia uznaje się transakcje lub inne zdarzenia jednego rodzaju, których wartość w roku podatkowym przekracza kwotę stanowiącą równowartość kwoty 500 000 euro [Ustawa, 2015].

Od stycznia 2017 r. ustawodawca znowelizował obowiązek dotyczący zakresu przedmiotowego dokumentacji podatkowej transakcji.

Dokumentacja podatkowa obejmuje:

- 1) opis transakcji zawierający:
 - a) wskazanie rodzaju i przedmiotu tych transakcji lub innych zdarzeń,
 - b) dane finansowe, w tym przepływy pieniężne dotyczące tych transakcji lub innych zdarzeń,
 - c) dane identyfikujące podmioty powiązane dokonujące tych transakcji lub ujmuje te zdarzenia,
 - d) opis przebiegu tych transakcji lub innych zdarzeń, w tym funkcji wykonywanych przez podatnika,
 - e) wskazanie metody i sposobu kalkulacji dochodu (straty) podatnika wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym algorytmu kalkulacji rozliczeń dotyczących tych transakcji lub innych zdarzeń oraz sposobu wyliczenia wartości rozliczeń wpływających na dochód (stratę) podatnika [Ustawa, 2015].

Dla podatników, których przychody lub koszty, w rozumieniu przepisów o rachunkowości, ustalone na podstawie prowadzonych ksiąg rachunkowych, przekroczyły w roku poprzedzającym rok podatkowy równowartość 10 000 000 euro albo posiadających udziały w spółce niebędącej osobą prawną, której przychody lub koszty, w rozumieniu obowiązujących tę spółkę przepisów o rachunkowości, ustalone na podstawie prowadzonych ksiąg rachunkowych przekroczyły w poprzednim roku obrotowym w rozumieniu tych przepisów równowartość 10 000 000 euro, poza bazowym opisem cen stosowanych z podmiotami powiązanymi, wprowadzono obowiązek analizy danych podmiotów niezależnych, uznanych za porównywalne do warunków ustalonych w transakcjach, zwanej przez ustawodawcę „analizą danych porównawczych”, wykorzystanych do kalkulacji rozliczeń wraz z podaniem źródła tych danych.

Analiza danych porównawczych powinna zawierać w szczególności dane porównywalne o podmiotach mających siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli dane są dla podatnika dostępne. W przypadku braku danych do przeprowadzenia analizy danych porównawczych, podatnik załą-

cza do dokumentacji podatkowej opis zgodności warunków transakcji oraz innych zdarzeń, ustalonych z podmiotami powiązanymi, z warunkami, które ustaliłyby między sobą niezależne podmioty.

W przypadku podatników, których przychody lub koszty, w rozumieniu przepisów o rachunkowości, przekroczyły w przypadku podatnika w roku poprzedzającym rok podatkowy równowartość 20 000 000 euro, dokumentacja podatkowa powinna również zawierać informacje o grupie podmiotów powiązanych, w szczególności:

- 1) wskazanie podmiotu powiązanego, który sporządził informacje o grupie podmiotów powiązanych, wraz z podaniem daty składania przez niego zeznania podatkowego;
- 2) strukturę organizacyjną grupy podmiotów powiązanych;
- 3) opis zasad wyznaczania cen transakcyjnych (polityki cen transakcyjnych) stosowanych przez grupę podmiotów powiązanych;
- 4) opis przedmiotu i zakresu działalności prowadzonej przez grupę podmiotów powiązanych;
- 5) opis posiadanych, tworzonych, rozwijanych i wykorzystywanych w działalności przez grupę podmiotów powiązanych istotnych wartości niematerialnych;
- 6) opis sytuacji finansowej podmiotów tworzących grupę wraz ze sprawozdaniem skonsolidowanym podmiotów powiązanych tworzących grupę podmiotów powiązanych;
- 7) opis zawartych przez podmioty tworzące grupę podmiotów powiązanych porozumień w sprawach podatku dochodowego z administracjami podatkowymi państw innych niż Rzeczpospolita Polska, w tym jednostronnych uprzednich porozumień cenowych¹.

Dla podmiotów, których przychody lub koszty, w rozumieniu przepisów o rachunkowości, przekroczyły w przypadku podatnika w roku poprzedzającym rok podatkowy równowartość 750 000 000 euro, dokumentacja podatkowa powinna zawierać również informacje umożliwiające porównanie danych finansowych pomiędzy krajami (Country by Country reporting).

Na żądanie organów podatkowych, podatnicy są obowiązani do przedłożenia dokumentacji podatkowej w terminie 7 dni od dnia doręczenia tego żądania. Dodano jednak regulację, w której organ podatkowy będzie mógł wystąpić do podatnika z żądaniem sporządzenia i przedłożenia dokumentacji podatkowej dla transakcji lub innych zdarzeń, których wartość nie przekracza wyżej wymienionych limitów, w przypadku zaistnienia okoliczności wskazujących na prawdo-

¹ Por. Ustawa [2015, art. 2].

podobieństwo zaniżenia ich wartości w celu uniknięcia obowiązku sporządzenia dokumentacji podatkowej. Podatnik będzie miał 30 dni na sporządzenie i dostarczenie dokumentacji podatkowej organowi podatkowemu.

Ceny transferowe są immanentnie związane z ekonomicznymi uwarunkowaniami funkcjonowania podmiotu gospodarczego, ponieważ analiza transakcji pomiędzy podmiotami powiązаныmi wymaga zidentyfikowania ekonomicznie istotnych funkcji, aktywów i ryzyk. Do zastosowania cen transferowych jest potrzebna wiedza ekonomiczna i znajomość metod kalkulacji wynikających z systemu rachunkowości. Ustalanie i weryfikacja cen transferowych zawiera się w ramach przepisów, które nie regulują badanej materii ściśle, zwłaszcza w zakresie metodologii tworzenia cen transferowych, jak również w zakresie istotnie rosnącej konieczności raportowania o wieloaspektowym oddziaływaniu cen transferowych.

Podsumowanie

Celem artykułu była identyfikacja i kwalifikacja obszarów współoddziaływania regulacji prawa podatkowego na prawo bilansowe, jako jeden z nowych obszarów zastosowania rachunkowości. Problem badawczy jest aktualny i ważny z punktu kształtowania rachunkowości, która stanowiąc jeden z istotnych narzędzi zarządzania, bezpośrednio oddziałuje na zarządzanie przedsiębiorstwem. W świetle przedstawionych w opracowaniu rozważań można stwierdzić, że regulacje prawa bilansowego mogą stanowić istotny czynnik oddziaływania na zakres sprawozdawczości niezbędny na gruncie prawa podatkowego w obszarze dokumentacji cen transferowych.

Z przeprowadzonej analizy przepisów prawa bilansowego wynika, iż istnieje tendencja do uproszczeń wymogów sprawozdawczych. Analiza przepisów prawa podatkowego w zakresie sprawozdawczym dotyczącym cen transferowych nasuwa wnioski o rozbudowie i szczegółowości koniecznych do zagregowania informacji. Prawo podatkowe, opierając się na regulacjach prawa bilansowego, podąża w zakresie ujawnień w innym kierunku niż czyni to prawo bilansowe.

Zdaniem autora, zasadnym jest przeprowadzenie analizy obowiązków podmiotu w zakresie dokumentacji cen transferowych oraz związanych z nimi ujawnień, dotyczących rozwiązań identyfikujących, ewidencjonujących, sprawozdających i analizujących opisywane zagadnienie. Uproszczenia wynikające z systemu rachunkowości, dotyczące zwłaszcza mikro i małych przedsiębiorstw, pozostają w sprzeczności z wymogami dokumentacyjnymi w zakresie prawa podatkowego. Bazą tworzenia informacji podatkowych pozostają księgi rachunkowe, których prowadzenie powinno zatem uwzględniać wszystkie obszary ujawnień dotyczące jednostek gospodarczych.

Przyjmując zagadnienia prawa bilansowego jako podstawowego regulatora w zakresie sprawozdawczym podmiotu, autor starał się zwrócić uwagę na istotne kwestie ujawnień, nabierające dynamiki na gruncie prawa podatkowego, zwłaszcza w aspekcie nowelizacji materii podatków dochodowych od 2017 r.

Zaprezentowane rozważania są ważne i aktualne, ponieważ zakres koniecznych ujawnień w kontekście cen transferowych jawi się jako nowy i istotny, z punktu zarządzania podmiotem, sposób stosowania rachunkowości. Badane zagadnienie z pewnością nie wyczerpuje tematu, stanowiąc impuls do pogłębionych rozważań i dyskursu.

Literatura

- Ignatowski R. (2014), *Pojęcie dochodów, przychodów i zysków według MSSF i analiza praktyki ich prezentacji w sprawozdaniach finansowych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 136.
- Jaruga A., red. (2002), *Międzynarodowe regulacje rachunkowości – wpływ na rozwiązania krajowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Krzywda D. (1999), *Rachunkowość finansowa*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.
- Messner Z. (2001), *Podstawy rachunkowości*, Wydawnictwo AE, Katowice.
- Micherda B. (2004), *Współczesna rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej*, Wydawnictwo AE, Kraków.
- Micherda B., red. (2007), *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*, Difin, Warszawa.
- Nowak E. (1998), *Rachunkowość – kurs podstawowy*, PWE, Warszawa.
- Skrzywan S. (1969), *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa.
- Świetla K. (2008) *Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych jako podstawa MSSF*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 768.
- Ustawa (1997) z dnia 29 sierpnia 1997r. Ordynacja podatkowa, T.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 201 z późn. zm.
- Ustawa (2014) z dnia 11 lipca 2014 roku o zmianie ustawy o rachunkowości, Dz. U., poz. 1100.
- Ustawa (2015) z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U., poz. 1932.
- [www1] www.oecd.org/ctp/transfer-pricing/ (data dostępu: 02.03.2017).
- Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych* (2016) [w:] *Standardy MSSF*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce Zarząd Główny, Warszawa.

**TRANSFER PRICES MANAGEMENT IN THE ASPECT OF APPLICATION
AREAS OF ACCOUNTING**

Summary: The purpose of this article is recognition and evaluation of transfer prices management elements in the aspect of relations between changing tax law regulations and new application areas of accounting. The article is focused on the recognition of key areas of accounting system application in the aspect of identification, organization, adaptation and management of transfer prices documentation. All presented considerations are divided in two main parts. The first part of the article describes the role of accounting in the process of generating information with specified quality characteristics. The second part describes application areas of accounting in the context of transfer pricing and transfer prices documentation. Research methods applied in the article are literature studies, analysis of legal regulations, descriptive analysis.

Keywords: accounting, transfer prices, financial reporting.